

3.

2.VARLIKPROBLEMİ

2.1.ArkheSorunu

Antikçağ Yunan felsefesinin bu tür bir çaba doğrultusunda sorduğu ilk soru ‘evrenin ana maddesi nedir?’ sorusu ya da daha bilinir biçimiyle *arkhe* problemidir. Yunan felsefesinin neredeyse bir bütün olarak doğaya yöneldiği dönemde filozoflar, doğaya ilişkin açıklamanın yine doğanın kendi içinde aranması gerektiğini düşünmüşlerdir. Bir başka deyişle, bu filozoflar doğada bir çokluk olduğunu gözlemişler ve bu çokluğu bir birliğe bağlı olarak açıklamaya çalışmışlardır. Bu nedenle, bu dönem filozoflarının özellikle *arkhe* sorunuyla ilgilendiklerini ve varolanların kendisinden meydana geldiği ilk maddeyi belirlemeye çalıştıklarını, yani ontoloji yapmaya çalıştıklarını söyleyebiliriz. “Arkhe nedir?” sorusu Sokrates’ten önceki Yunan filozoflarının ağırlıklı olarak sorduğu bir sorudur. Bu soruyla içiçe geçmiş önemli başka sorunlar da vardır: varlığın neliği ve varolanların çeşitliliğinin kaynağıyla ilgili olanları bunların başlıcalarıdır. Bu sorun karşımıza *görünümler* ve bunun arkasındaki *asıl/gerçek varlık* ikiliği olarak çıkar. Tüm değişimlerin arkasında değişmeden kalan *gerçek varlık* arama ya da daha tanıdık biçimiyle *arkhe* sorunu Thales’ten Demokritos’a kadar ağırlıklı olarak üzerinde durulmuş bir sorundur. Bu sorun, daha sonra değinilecek diğer sorunlar bir yana, Antikçağ’ın en önemli sorunlarından birini ortaya çıkarır: bilgi sorununu. Aslında Antikçağ’da varlık ve bilgi soruları içiçe geçmiş durumdadır diyebiliriz. Antikçağ filozoflarının varolanları nasıl bileceğimiz, onlara ilişkin kesin yargıları nasıl ortaya koyabileceğimiz, kesin yargıların kaynağının ne olduğu gibi sorunları ele alış biçimleri kendilerinden sonraki dönemlerde yaşamış filozofların da ilgilendikleri sorunlar olmuştur. Bu tür soru ve sorunları ele alan Antikçağ’ın bu dönemi ‘Doğa felsefesi’ diye adlandırılabilir. Bu dönemi kendi içinde bölümlere ayırarak inceleyebiliriz: bunlardan ilki, tek bir *arkhe* üzerinde duran filozofları inceleyeceğimiz dönemdir. İkincisi, form üzerinde duran filozofların incelendiği dönem, üçüncüsü, değişme problemi üzerine yoğunlaşan filozofların ele alındığı dönem ve son olarak, birden fazla *arkhe* üzerinde duran filozofların ele alındığı dönem. *Arkhe* sorununu ele alan doğa filozofları, Thales, Anaximandros, Anaximenes’tir. Bu filozoflar doğayı, olup bitenleri doğaüstü güçlere

başvurarak değil de, doğal nedenlere başvurarak açıklamaya çalışmışlardır. Böylece, felsefenin, felsefi etkinliğin öne çıkmasının aracı olmuşlardır1.

Bu üç filozof, Aristoteles'in Metafizik'inde söylediğine göre pratik bir amaç için değil, sadece bilmek için felsefe yapmışlardır. Aristoteles bunu, "çünkü şimdi olduğu gibi, başlangıçta da insanları felsefe yapmaya iten şey hayret olmuştur" sözleriyle ifade etmiştir2. Bu filozoflar, dış dünyayı meydana getiren çokluğun gerisinde bir birlik aramışlar ve madde söz konusu olduğunda da varlığın temeline birçok *arkhe* ya da maddi neden değil de, tek bir *arkhe* yerleştirmişlerdir. Onları, bundan başka, ıralayan pekçok ortak nokta bulunmaktadır. Şöyle ki onlar, varolan herşeyin kendisinden türediği *arkhe* ya da maddi nedeni belirledikleri zaman, varlığı açıklayacaklarını, neyin gerçekten var olduğunu belirleyeceklerini düşünmüşlerdir3. Adı geçen filozoflar, maddi neden dışında bir neden düşünmedikleri, özellikle de maddeye hareket verecek, onu harekete geçirecek bir dış güç tasarlamadıkları, maddenin kendisi de hareketsiz bir kütle olduğu için, *arkhe* olarak, kendi kendisini harekete geçirecek, kendi hareketini yine kendisinin açıklayacağı ilk maddeyi aramışlardır.